

CSELEKVÉSI TERV A CIVIL SZERVEZETEKEL MEGVALÓSÍTANDÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSRE

Környezetünk állapota életminőségünk egyik meghatározó eleme. Az egészséges, tiszta környezethez való jogot a magyar Alkotmány alapjogként deklarálja. Érvényesítése, épségének megőrzése állampolgári érdekünk és felelősségünk is egyben.

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvénynek is egyik fő célja, hogy a kiszámíthatóság és a méltányos teherviselés elve szerint teremtsen megfelelő kereteket az egészséges környezethez való alkotmányos jogok érvényesítésére és segítse elő a lakosság kezdeményezését és részvételét a környezet védelmére irányuló tevékenységben, így különösen a környezet állapotának feltárásában, megismerésében, az állami szervezetek és az önkormányzatoknak a környezet védelmével összefüggő feladatai ellátásában (1.§(2)f).

A környezetvédelmi törvény „Együttműködés”-ről szóló szakasza értelmében az együttműködési jog és kötelezettség kiterjed a környezetvédelmi feladatok megoldásának minden szakaszára (10.§(1)). A törvény az ehhez szükséges „Tájékoztatás, tájékoztatás és nyilvánosság”-gal kapcsolatos feladatokat is meghatározza (12. § (1)).

A környezetügy társadalmisítása, a társadalmi együttműködés és részvétel erősítése érdekében közös célunk, hogy az állam aktívan működjön együtt a társadalom más csoportjaival. Az életminőség javítását, természeti értékeink védelmét, erőforrásaink fenntartható használatát szolgáló környezetügy csak akkor lehet hatékony, ha a társadalom és a gazdaság szerves részévé válik.

E folyamatban a cselekedni kívánó állampolgárookra és önszervező közösségeikre, a civil társadalom szervezeteire, mint a széles körű párbeszéd és partnerség előmozdítóira rendkívül fontos szerep hárul. A civil társadalom szervezeteinek ez a sajátos szerepe a modern democráciákban szorosan kapcsolódik az állampolgároknak ahhoz az alapvető jogához, miszerint egy közös cél érdekében egyesületeket hozhatnak létre (lásd az Alapvető Jogok Európai Kartájának 12. cikkét.¹)

Az *Európai Kormányzás Fehér Könyve* ezt a következőképpen fogalmazza meg:

„A civil társadalom fontos szerepet vállal az állampolgárok véleményének megjelenítésében és az emberek igényeinek megfelelő szolgáltatások ellátásában. [...] A civil társadalom egyre inkább megfelelő platformnak tekinti Európát a politikai orientációk és a társadalom átforgalmazásához. [...] Ez egy valós esély arra, hogy az állampolgárok nagyobb mértékben vegyenek részt az Unió céljainak megvalósításában és a visszajelzés, kritika és tiltakozás strukturált csatornájának megerősítésében.”

„[Az] [...] EU politika minősége függ a széles körű részvétel biztosításától a politikai folyamatok teljes láncolatában – a koncepció megfogalmazásától a megvalósításig.”²

Az állami funkciók gyakorlásának hatékonyságát javítja a közfeladatok ellátásának – egészben vagy részeiben történő – társadalmisítása, az állami-önkormányzati, a piaci és civil szervezetek közötti munkamegosztás és együttműködés. A nagyszámú civil közösség egyre inkább keretet biztosít a társadalmi önszerveződésnek; elősegíti az önszerveződő közösségek tevékenységének intézményesülését, miközben hozzájárul a közösségek fejlesztéséhez.

¹ „Mindenkit megilleti a békés egyesülés szabadságának joga és az egyesülés szabadsága minden szinten, különösen politikai, szakszervezeti és állampolgári ügyekben (...).”

² Fehér Könyv az Európai Kormányzásról

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, jogelődjei, illetve területi szervei hosszú évekre visszamenőleg ápolnak civil kapcsolatokat a környezet- és természetvédelem, valamint a vízügy területén.

Az együttműködés kiterjed mind a stratégiai jellegű kérdések tisztázására, mind az egyes szakterületekkel kapcsolatos feladatokra, a tervezésre, a végrehajtásra, az eredmények értékelésére, a tájékoztatásra és a szemléletformálásra, valamint kezdeményezéseik támogatására.

Az együttműködést a továbbiakban a múltbeli tapasztalatokra és jó gyakorlatokra építve kívánjuk továbbfejleszteni. Az együttműködés alapja az előremutató párbeszéd fenntartása. Az EU Bizottság közleménye³ értelmében alapvetően szükséges a konzultáció olyan kereteinek a kiépítése, amelyek koherensek, és egyben elég rugalmasak ahhoz, hogy figyelembe lehessen venni a sokszínű érdekek által megjelenített konkrét igényeket. A konzultációs folyamatoknak a közvetlenül érintettek és a közvélemény számára is átlátható folyamatokként kell működniük. Világossá kell tenni:

- mely kérdéseken dolgoznak,
- milyen mechanizmusokat alkalmaznak a konzultációs folyamatokban,
- kivel konzultálnak és miért,
- mi befolyásolta a politika alakítását.

Azoknál a szervezeteknél, amelyek igénylik a környezetpolitika alakításában való részvétel lehetőségét, a szervezetek megítélésének fontos szempontja a nyitottság és a számon kérhetőség. Nyilvánvalóvá kell tenni, hogy milyen érdekeket képviselnek a szervezetek, és mennyire befogadó jellegű az érdekképviselés.

A hatékonyság előfeltétele az arányosság elvének érvényesítése. A konzultáció módszerének és terjedelmének minden esetben arányosnak kell lennie a konzultáció tárgyát képező javaslat hatásával; tekintettel kell lenni a javaslattal kapcsolatos sokoldalú szempontokra, az ország nemzetközi kötelezettségeire.

A továbbiakban *hármás tagolásban* ismertetjük a civil szervezetek, valamint a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium közötti együttműködés lehetőségeit.

Az első nagyobb rész (I) a Cselekvési Terv -MEH által megadott- szerkezetét követve keretet biztosít a második részben kifejtett, már működő kapcsolati formák rendszerezéséhez, illetve a harmadik részben szereplő, a jövőben alkalmazni kívánt, a civil részvételt erősítő lehetőségek megjelenítése számára.

Az első részben kiemelve szerepelnek az adott témakör tárcaszintű alkalmazására utaló megállapítások, esetenként utalva a második részben történő részletesebb kifejtésre. A harmadik rész a tárca által a segédlet alapján elkészített tulajdonképpeni Cselekvési Terv, valamint néhány kiemelt együttműködési javaslat, melyek megvalósítása még nem körvonalazódott intézményes formában.

³ COM(2002) 704 végleges: A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE A konzultáció és a párbeszéd megerősített kultúrája felé – A Bizottság általános elvei és minimális előírásai az érdekelt felek konzultációjához (Brüsszel, 2002.12.11.)

I. A környezetvédelmi tárca civil részvételt erősítő célkitűzései

I.A. A társadalmi részvétel eszközszerének fejlesztése

I/A/1. A döntési folyamatokban való részvétel törvényi, intézményi, eljárási garanciáinak kiépítése, a már működő ilyen mechanizmusok felülvizsgálata

- a civil szervezetek működési feltételrendszerét kialakító jogszabályok, intézkedések a civil szervezetek tényleges közreműködésével készüljenek;
- a döntéshozatali folyamatokban intézményesen jelenjenek meg a civil tapasztalatok és javaslatok.
Fenti célkitűzésre való törekvés példája a tárca civil részvételt erősítő cselekvési tervének a civil zöld Egyeztető Fórummal történő egyeztetése.

I/A/2. Együttműködési mechanizmusok, fórumok és kommunikációs csatornák működése

- a civil szervezetek időben és érdemben kapják meg a szükséges tájékoztatást a kormányzati döntéshozatali folyamatok állásáról, a döntésekről, továbbá a döntés-végrehajtási szakaszokban történő civil részvétel lehetőségéről és konkrét módjairól, technikájáról.
Részletes kifejtés a második részben. Az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény értelmében a közigazgatási egyeztetéssel párhuzamosan a honlapon közzétételre kerülnek a tervezetek.
- a civil fórumok, kerekasztalok, tanácsok, együttműködések, érdekképviselőket körében, valamint a kormányzati struktúrákban intézményesült és civil részvétellel működő testületekben egyaránt a civil szektor kiválasztásos, legitimációs folyamataira bízni a képviselőkérdéseinek megoldását.
A hazai környezet- és természetvédő mozgalom és a minisztérium kapcsolatában évekre visszamenően érvényesü. A civil zöld mozgalom éves országos találkozója delegálja a képviselőket két évre az adott fórumon való részvételre.
- elősegíteni az ágazati-civil kapcsolatok kiszélesítését, az ágazati civil együttműködési megállapodások létrejöttét.

I.B. A jogi környezet felülvizsgálata

I/B/1. A teljes körű elektronikus pályáztatás jogi feltételeinek megteremtése

I.C. A civil szervezetek hatékony működésének elősegítése

I/C/1. A civil szervezetek működési hatékonyságának és informáltságának növelése, a civil szolgáltató központok hálózatának fejlesztése, működésének támogatása

- a szervezetek működési hatékonyságának növelése tanácsadásokkal, képzésekkel és információszolgáltatással
A Zöld-Pont Irodák folyamatosan bővülő hálózatán keresztül valósul meg. Jelenleg 46 irodája van a hálózatnak.
- a civil szektoron belüli információáramlás és együttműködés erősítése, a szolgáltató hálózatok közötti munkamegosztás fejlesztése
A Zöld-Pont Irodák hálózatán keresztül valósul meg.
- a civil szektor, valamint az államszervezet közötti párbeszéd útjainak kialakítása, a kooperáció elősegítése
A második részben kerül kifejtésre (fórumok, tematikus találkozók stb.).
- a civil részvételhez, a közszolgáltatás-ellátásban történő közreműködéshez szükséges tanácsadás és szakértői segítség nyújtása.

I/C/2. Biztosítani a közigazgatásban dolgozók képzési, továbbképzési rendszerében az alapvető, civil szektorral kapcsolatos ismeretek elsajátítását, a civil kapcsolatok fejlesztéséhez szükséges szakmai ismeretek oktatását.

I.D. Állami támogatások

I/D/1. A civil szervezetek támogatására rendelkezésre álló források ne egyedi támogatásként, hanem pályázati keretben vagy normatív módon egységes elvek alapján kerüljenek elosztásra. A minisztérium által kezelt KÖVI forrás a pályázati elv érvényesítésével kerül szétosztásra a civil zöld szervezetek körében. A javaslattevő bizottságba a civil mozgalom is delegál tagokat.

I.E. Az állami feladatok kihelyezése

I/E/1. Elősegíteni a civil szervezetek részvételét (humán, szellemi, anyagi, technikai, eljárási és információs erőforrások bevonásán keresztül) az állami és önkormányzati közfeladat ellátásban.

II. Az együttműködés kapcsolati formái, lehetőségei

II/A. Stratégiai szint a miniszter és a szakállamtitkárok részvételével

II/A/1. A civil zöld mozgalom és a minisztérium éves, féléves, illetve kiemelt feladatainak, célkitűzéseinek ismertetését szolgáló találkozók

- A Környezet- és Természetvédő Szervezetek Országos Találkozója (OT) – évi egy alkalom
Célja: Megismerni a zöld mozgalom éves céljait és kiemelten kezelt témaköreit, továbbá kapcsolatépítés a környezetvédelmi döntéshozásba delegált mozgalmi képviselőkkel.
- Egyeztető Fórum (EF) – évi két alkalom
Célja: Megismertetni a zöld mozgalmat a minisztérium következő féléves, aktuális szakmai terveivel, valamint az előző évben megtett intézkedésekkel, jogszabályokkal.

II/B. Stratégiai szint szűkebb körű részvétellel

II/B/1. Stratégiai célok, eredmények megvitatását szolgáló találkozók

- Beszámoló a KÖVI megelőző évi mozgalmi keretének felhasználásáról (hatékonyság, eredmények, pályázati hiányosságok, javaslatok a jövőre nézve a keret tartalmát és lebonyolítását illetően).
- Az Oktatási Tanácsadó Bizottság által meghatározott feladatok megvalósítási lépéseinek összehangolása, feladatok kitűzése.
- Az éves közvélemény-kutatási témakörökre vonatkozó javaslatok megvitatása, a kutatás eredményeinek ismertetése.

II/C. Szakterületi találkozók, szükség szerint a miniszter részvételével

II/C/1. Tematikus találkozók a minisztérium szintjén (a kabinet és az egyes szakállamtitkárságok saját, állandó kapcsolatrendszerén keresztül; a bevonandó kör kezdeményezési/ egyeztetési alapon alakulhat ki)

- Az OT által megválasztott civil delegáltak részvételével működő bizottságok munkájának erősítése, az aktív civil részvétel támogatása.
- A természetvédelem helyzetének áttekintése, közös feladatok egyeztetése - a természetvédő szervezetek részvételével.
- A minisztérium által koncepciószinten elkészült anyagok egyeztetése – az adott témában érintett szervezetek vezetőivel, szakértőivel.
- Egyéb találkozók, kampányok akciók közös szervezése.

II/C/2. Szakmai együttműködés a területi szervek szintjén

- Közös tevékenységek (stratégia kialakítása, pályázatok benyújtása, projektek indítása, közmunkaprogramok).
- Kölcsönös szakmai támogatás (véleményezés, információszolgáltatás, természetvédelmi segítségnyújtás, részvétel egymás szakmai programjain, képzések, konferenciák szervezése, egymás kiadványainak megjelenés biztosítása, terjesztése).
- Részvétel biztosítása a civil szervezetek számára (monitoring bizottságban, pályázatértékelésben; hatósági eljárásban ügyféli státusz, ágazati nagyprojektekkel kapcsolatos tájékoztató munkába történő bevonás).
- Információszolgáltatás (hazai és uniós forráslehetőségekről, közérdekű adatok szolgáltatása, szakmai folyóirat megküldése a témában érintett civil szervezeteknek).
- Regionális találkozók, fórumok a területi szervek és a civilek között.
- Kapcsolat a fiatalokkal (előadások iskolákban, egyetemeken, nyári gyakorlatosok fogadása, szakdolgozatírók segítése, ifjúsági táborok, vetélkedők szervezése).
- Helyszín biztosítása civil események számára.
- Nyílt nap.

II/C/3. Kapcsolattartás a helyi szervezetekkel a Zöld-Pont Irodák hálózatán keresztül

Célja: Megismerni az adott régióban működő szervezetek munkáját, az aktuális problémákat és körvonalazni a közös munka lehetőségeit.

III. További megoldásra váró feladatok és a Cselekvési Terv (lásd. külön mellékelve)

Még megoldásra váró feladatok

- Az együttműködést támogató jogszabályi háttér szélesítése.
- További forrás-biztosítás a civil szervezetek támogatására.
- Központilag koordinált, érdemi célok megvalósítása érdekében megvalósuló további közös programok, a natúrparkokkal kapcsolatos együttműködési lehetőségek kiaknázása.
- Régiós szintű érdekképviselői szerv létrehozásának ösztönzése a civil szervezetek delegáltjaiból, akik véleményezési és javaslattevési jogkörrel rendelkeznek a régiós stratégiák kialakításához.
- Kapcsolattartó szakterületi referensek kijelölése civil és kormányzati területi szerv oldalról egyaránt
- A honlapok rendszeres aktualizálása a korrekt tájékoztatás érdekében, civil szervezetek megjelenésének biztosítása a tárca és területi szerveinek honlapjain
- Civil részvétel biztosítása a tárca tudatformáló és tájékoztató szakmai kiadványainak tervezési mechanizmusában, illetve a kiadványlistára vonatkozó javaslattevésben, közös kiadványok készítése.